

ζία τῶν συγγραμμάτων τούτων. Ἐν τούτοις ὁ Κινέζος δὲν ἐξασκεῖ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ, οὐδὲ δύναται τις νὰ εἶπῃ περὶ αὐτοῦ ἐν γένει ὅτι διάγει ἐνάρετον καὶ ἔντιμον βίον· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ! ἡ ἠθικὴ δὲν βρῦνει πολὺ ἐν τῇ πλάστιγγι τοῦ Κινέζου, πόσον δὲ βρῦνει ἐν Ἰνδικῇ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἰπωμεν. Οἱ Κινέζοι ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πληθμονῶν ὠραίων ἠθικῶν ἀπορθηγμάτων καὶ γνωμῶν, ἀλλ' ἡ διαγωγή αὐτῶν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ διατελεῖ εἰς πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὰ διδάγματα τῶν οὕτω περιωνύμων αὐτῶν φιλοσόφων, ἐν οἷς ὁ Κομφούκιος πρὸ πάντων ἀνεκνήρυχθη παρ' αὐτῶν ὡς τὸ στόμα τῆς σοφίας τὸ προωρισμένον νὰ διδάξῃ τὴν οἰκουμένην καὶ μετὰ γενεάς γενεῶν καὶ μετὰ μυριάδας ἐλατοντατηρίδων. Πρέπει ἐν τούτοις, πρὸς τιμὴν τῶν, νὰ δολογησώμεν ὅτι τὸ παράγγελμα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν ἐδόθη αὐτοῖς ματαίως. Οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ προσβεηκότες ἐν γένει συγγενεῖς, ἀπολαύουσι τοσούτου σεβασμοῦ ὅσου ἐν Κίνα· καί τοι δὲ κατὰ βῆθος τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶνε ἐνίοτε ἥκιστα εἰλικρινές, ἐν τούτοις σύντονος καταβάλλεται μέριμνα περὶ τὴν ἐξωτερικὴν τουλάχιστον αὐτοῦ ἐκδήλωσιν.

Οἰαδήποτε καὶ ἂν ὦσι πράγματι τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι, τὰ συμφοῖ τῷ χαρμηκῆρι τῶν Κινέζων, δυσχερὲς εἶνε νὰ εὐρεθῇ λαὸς ἀγαπῶν μᾶλλον αὐτῶν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

A*

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

5

Ὡς λέγεται, ἀπερασίστη, ὅπως ἡ πόλις τῆς Παλλάδος κοσμηθῆ καὶ διὰ τζαμίου. Τοῦτο—ἀπλουστάτον ἄλλως κυβερνητικὸν μέτρον—ἐθεωρήθη ὑπὸ τινῶν ἀπαισιοδόξων ὡς ἐξευτελιστικόν. Ἄλλοι—παράδοξοι ἄνθρωποι!—ἐξέφρασαν τὴν ἀπορίαν τῶν, μὴ βλέποντες τὴν ἀνάγκην νὰ κτισθῇ τζαμίον ὅπου δὲν ὑπάρχουσι Τούρκοι· οὗτοι ὅμως ἀπεστομώθησαν διὰ τῆς ἀπαντήσεως ὅτι τὸ τζαμί δὲν θὰ κτισθῇ χάριν τῶν Τούρκων ἀλλὰ χάριν τῆς Τουρκίας. . . Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ διὰ μὲν τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐπισκευὴ εἶναι ἥπτον δαπανηρὰ τῆς κατασκευῆς, διὰ δὲ τοὺς Τούρκους ἡ ἀνάγκη μᾶλλον προσφιλές τῆς κτήσεως, θεωροῦμεν ὅτι δὲν εἶναι ὅλως ἄσκοπον νὰ αναγράφωμεν ἐνταῦθα τὰ ἐν Ἀθήναις τζαμιά ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅπως μεταξὺ τῶν σωζομένων ἐξ αὐτῶν γίνῃ ἡ κατάλληλος ἐπιλογή.

Α' Τὸ τζαμί τοῦ Καστροῦ. Τοῦτο, ὡς ἐνοήσατε, ἦτο ὁ δυστυχῆς Παρθερῶν—ὄν παρακαλοῦμεν νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψει ἡ Κυβέρνησις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς. Οὗτος ἐκ ναοῦ τῆς παρθένου Ἀθηνῆς μετεμορφώθη εἰς ναὸν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας·

μετὰ ταῦτα ἐτούρκευε, ὑψωθέντος ἐπὶ τῶν ἀθανάτων στύλων τοῦ ὑπερμεγέθους *μιναρέ*, ὡς τεραστίου ὑπερσκαρώματος ἐκ τοῦ σώματος καλλιμύρου παρθένου. Ὅτε οἱ ἀδελφοὶ χριστιανοὶ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1687 ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸν μίαν μπόμπα, ἀναβοώντων ἐξ ἀγαλλιᾶσεως ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ ἐπιτυχίᾳ, τῶν μὲν ὑπὸ τὸν Καϊνίξμαρκ Γερμανῶν «*Siege. Lebehoch Graf Königsmark*», τῶν δ' Ἐνετῶν τοῦ Μοροζίνη «*Viva la nostra REPUBLICA*», μετὰ τοῦ Παρθενῶνος συγκατεστράφη καὶ τὸ τζαμί, μετὰ ταῦτα δὲ, ὅτε ἀνέκτισαν οἱ Τούρκοι τὰς Ἀθήνας, ἡ μᾶλλον ὅτε ἐπληθύνθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰς ἐρήμους ἐστίας τῶν, ἐκτίσθη ἐκ νέου τὸ τζαμί, ἀλλὰ μικρότερον. Τὰ ἐρείπια τούτου ὑπῆρχον μέχρι τοῦ 1839 ὅτε ἐντελῶς ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκευάς. Ὁ Παρθενῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις, παραχωρηθεὶς τῇ Φιλομούσῳ Ἐταιρίᾳ, ἐχρησίμευσεν ἐν ἔτει 1825 ὡς σχολὴ κορασιῶν.

Β' Τὸ μεγάλο τζαμί ἢ τζαμί στὸ κάτω συντριβάνι. Τοῦτο ὑπάρχον εἰσέτι καὶ χρησιμεῖον πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, κεῖται ὀπισθεν τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ μεγάλου στρατῶνος καὶ παρὰ τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ· ὤκοδομήθη δὲ ἐν ἔτει 1759 ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Βοῦδόδα Τζισταράκη.

Γ' Τὸ τζαμί τοῦ Καράμπιμπα, ἐν τῷ ὄρω λόγιῳ τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρῆστου, ὅπερ κοινῶς λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου.

Ἐν αὐτῷ σώζεται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Μ. τοίχου ἡ σπάθη τοῦ Μωάμεθ καὶ ἄλλα τινὰ θρησκευτικὰ σύμβολα, πρὸς τούτοις καὶ κόγχη ἐν ἣ ἦτο διαρκῶς τοποθετημένη λεκάνη καὶ πρὸχους (*λεγερόμπριον*) πλήρης διαυγοῦς ὕδατος, παρ' αὐτοῖς δὲ ἐκρέματο καθάρωτατον μάκτρον (*μπόλια*), διότι οἱ Τούρκοι ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἱερός καὶ διαβόητος Καράμπιμπας ἐρχόμενος καθ' ἐκάστην περὶ μέσας νύκτας ἐτέλει τὰ τοῦ καθαρισμοῦ του.

Κατὰ τινὰς ὅμως ἐν τῷ ὄρω λόγιῳ τοῦ Κυρῆστου δὲν ἦτο τζαμί ἀλλὰ *τεκέ* (κοινόβιον).

Δ' Τὸ τζαμί τοῦ σταροπάλαρου, σωζόμενον εἰσέτι, κεῖται ἀπέναντι τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ προηγούμενου τζαμίου, καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Μενδρεσέ, καὶ χρησιμεῖε ὅτε μὲν ὡς στρατιωτικὴ τοῦ φρουραρχείου φυλακὴ, ὅτε δὲ ὡς στρατῶν. Ἐν ἔτει 1824 τῇ ἀποφάσει τῆς Κοινοῦτητος ὠρίσθη τοῦτο ὡς σχολὴ τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου, παραχωρηθὲν τῇ Φιλομούσῳ Ἐταιρίᾳ.

Ε' Τὸ Γεὶ τζαμί, χρησιμεῖον καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς σχολὴ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐκεῖτο δὲ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκτάσει τῇ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Βουλῆς (;), Νικοδήμου, Θουκυδίδου καὶ Ἀπόλλωνος, ἔνθα καὶ ὁ στρατῶν τῆς χωροφυλακῆς. Τοῦτο ἐλέγετο καὶ τζαμί τοῦ Ῥοδακιοῦ ἐκ τῆς συνοικίας, ἦτο δὲ ἐν αὐτῷ καὶ μεγαλοπρεπέστατον Ὄθωμανικὸν νεκροταφεῖον. Τὸ ὄνομα τοῦ τζαμίου τούτου, ἐκλιπόντος ἤδη ἐντελῶς, σώζεται καὶ

εἰς τὸ ἐξῆς δημῶδες ἄσμα, ἀδόμενον εἰς τὸν ἦ-
χον τοῦ «Μαῦρο γεμενί»·

«Στὸ Γενὶ τζαμί
μιά Τουρκα προσκυνεῖ,
κι' ἀπ' τὸ προσκύνημά της
τῆς ἐσπάσαν τὰ κουμπιά της». κλ.

Γ' Τὸ Σοφτὰ τζαμί, μὴ σωζόμενον πλέον, ἔ-
κειτο εἰς θέσιν ἐπάνω συντριβάνι ἐπὶ τῆς δια-
σταυρώσεως τῶν ὁδῶν Πανδρόσου καὶ Καπνικα-
ρέας, ἀκριβῶς ἔνθα νῦν κηροπωλεῖόν τι.

Ζ' Τὸ τζαμί τῆς καλώρας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀ-
δριανοῦ, ὅπου νῦν ἡ Α' δημοτικὴ τῶν ἀρρένων
σχολὴ (συνοικίαι Πλάκας). Ἐκαλεῖτο δὲ βεβαίως
οὕτω ἐκ στύλου τινὸς ὑπερμεγέθους ὑπάρχοντος
ἐκεῖ που, οὔτινος ἔν μόνον σώζεται τμήμα. Τοῦτο
κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐγένετο δημοσίαι βιβλιο-
θήκη, τὰ βιβλία καὶ χειρόγραφα τῆς ὁποίας μετὰ
ταῦτα, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως,
ἐχρησίμωσαν εἰς κατασκευὴν φουσκίων ἠλλείπον-
τος χάρτου. Περί τὸ τζαμίον τοῦτο ὑπῆρχεν ὡ-
ραῖον Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον, ἐξ οὗ ἐπόζοντο
δύο μεγάλοι κυάρισσοι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀ-
πῶν πάντοτε κατὰ τὰς νύκτας τοῦ ἔαρος ἔκρω-
ζεν ὁ βύας· ἀλλ' ἤδη μία μόνον κυάρισσος ὑ-
πάρχει καὶ αὕτη παραμεμορφωμένη, τῆς ἐτέρας
καταπεσοῦσης πρό τινων ἐτῶν ἐκ λαίλαπος. Ὁ
νυκτοκόραξ ἔκτοτε ἔπαυσε πλέον νὰ κρῶζῃ...
διατί; Ἡ λύσις τούτου ἀνατίθεται τοῖς παρ' ἡ-
μῖν ῥωμαντικοῖς.

Η' Τὸ Κουτζούκ τζαμί ὀνομαζόμενον οὕτως
ἐκ τῆς σμικρότητός του, κεῖται δὲ τοῦτο κατὰ
τὴν ὁδὸν Μουσείου ὅπου ἤδη τὸ στρατιωτικὸν ἀρ-
τοποιεῖον, σωζόμενον ἐν μέρει. Πρὸς τούτοις ὑ-
πῆρχε καὶ τὸ τζαμί τῶν Ἀραπάδων, τῶν δυ-
στυχῶν ἐκείνων ὄντων τῶν κατοικούντων ὑπὸ τὴν
ΒΔ πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτις πάλαι ποτὲ
ἐλέγετο Πελασγικὸν, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς τόπος τρο-
μερὸς καὶ ἐπάρατος. Τὸ τζαμί τοῦτο ἔκειτο παρὰ
τὸ Ὀλυμπιεῖον, ἀλλ' ὡς λέγουσιν, ἦτο μᾶλλον
ἐξέδρα τῆς προσκύνημα, ἐφ' οὗ προσήχοντο οἱ
δούλοι Ἀραβες καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸν κοινὸν Πα-
τέρα! Καὶ ἐν Κηφισίᾳ δὲ, τῇ ἰδίῳς τουρκικῇ ἐξο-
χῇ, ἦτο ὡραῖον τζαμίον.

Ἐκτὸς τῶν τζαμίῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν Ἀθή-
ναις καὶ τρεῖς τεκέδες (κοινότητες), ὧν ὁ α' ἔκειτο
παρὰ τῇ στοᾷ τῆς ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς τῇ κοι-
νῶς λεγομένη «Πύλη τῆς Ἀγορᾶς», ἔνθα ἡ ἀρ-
χαία Δυτικὴ ἐκκλησία, ὁ β' ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ
Ἁγ. Παντελεήμονος μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Βενιζέλου
καὶ Τζαβέλλα καὶ ὁ γ' παρὰ τὴν σημερινὴν εἴσο-
δον τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῶν συντριμμάτων, ὡς
λέγουσι, βυζαντιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων.

Ἐν τούτοις εἶτε νέον τζαμίον κατασκευασθῆ
ἐν Ἀθήναις, εἶτε παλαιὸν ἐπισκευασθῆ, τὸ ἔργον
θὰ ἦναι ἡμιτελές, ἀν δὲν θεαθῆ ἐπικαθήμενος ἐπὶ
τοῦ Μινάρου ὁ ἀπαραίτητος πελαργός· ἐπειδὴ δὲ
οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν Τούρ-
κων, καλὸν θὰ ἦτο νὰ φέρωμεν καὶ πελαργούς,

ἀντιπελαργοῦντες οὕτως εὐγνωμοσύνην τοῖς Τούρ-
κοῖς διὰ τὴν ἀναίμακτον διακανόνισιν τῶν ὁρίων.
Δ. Γρ. Κ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΝ ΠΕΡΣΙΑΙ

Τὸ περσικὸν θέατρον ὀμοιάζει κατὰ τι πρὸς τὸ
θέατρον τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἐν τῇ «Revue litté-
raire et artistique» εὐρίσκουμεν περὶ τῶν ἐν χρή-
σει νῦν ἐν Περσίᾳ σκηνηκῶν διασκευάσεων περιέρ-
γους πληροφορίας, ἃς μεταφέρωμεν ἐνταῦθα.

Τὸ ἐν Περσίᾳ θεατρικὸν πρόγραμμα περιλαμ-
βάνει τρία εἶδη σκηνηκῶν ἔργων, τουτέστι Ten-
achas, Karaghez καὶ Teaziés.

Αἱ «tenachas» εἰσὶ κωμῳδαὶ μονόπρακτοι,
περιέχουσαι εὐφυσιολογίας, ὑπαινιγμούς, ἐνίοτε δὲ
καὶ αἰσχρολογίας, παραδόξους χειρονομίας κτλ.,
ὧν ἡ ὑπόθεσις λαμβάνεται ἐν γένει ἐκ τοῦ ἀγρο-
τικοῦ βίου. Οἱ αὐτοσχεδιάζοντες αὐτὰς loutys
καλούμενοι, εἰσὶ χορευταὶ καὶ μουσικοὶ ἐξ ἐπαγ-
γέλματος, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χορευτρίδας, καὶ
πολλάκις πιθήκους καὶ ἄρκτους. Ἀλείφονται δὲ
μὲ ἀσβόλην, μὲ κρίνον ὠοῦ, ἢ μὲ ἄλευρον.

Ὁ karaghez οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ θέατρον ἀνδρει-
κέλων. Ὁ παρ' ἡμῖν γελωτοποιὸς ἀντικαθίσταται
ὑπὸ τοῦ Keteheh Pehlevan τοῦ φαλακροῦ ἤρωος,
ἔχοντος ἀντὶ καμπούρας φαλάκρον ὡς διακριτι-
κὸν αὐτοῦ σημεῖον. Ἐν τῇ σκηνῇ ἔργον ἔχει νὰ φαί-
νεται θρησκός, ὑποκριτής, εὐλαβής, λόγιος, ποι-
ητής. Ἡ προσφιλὴς ἐνασχόλησις του εἶνε νὰ δε-
λεάζῃ τοὺς μολάδες διὰ τῆς προσποιητῆς αὐ-
τοῦ εὐλαβείας. Ἄμα εὐεθὴ ἀπέναντι τῶν ἁγίων
τούτων ἀνδρῶν, παρακαλεῖ, ἀναστενάζει, ἀπαγ-
γέλλει στίχους τοῦ Κορανίου, ἄδει μυστηριώδεις
ποιήσεις, ὀμιλεῖ περὶ Προνοίας, περὶ παραδείσου
καὶ τῶν ἀπειρῶν ἡδονῶν τῶν ἐπιφυλασσομένων
εἰς τοὺς καλοὺς Μουσουλιμάνους, ὥστε τελευταῖον
ὁ μολάς, μεθύων ὑπὸ τῶν τρυφηλῶν εἰκόνων, ἃς
τῷ ἐπιδαψιλεύει ὁ Keteheh Pehlevan, ἀφίνει τὸ
κομβολόγιον καὶ τὸ Κοράνιον καὶ χορεύει, παίζει
κιθάραν καὶ ῥοφᾷ φιάλας τινὰς οἴνου τοῦ Chiraz.

Οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων
θεατρικῶν εἰδῶν καὶ τῶν teaziés. Τὰ teaziés εἶνε
θρησκευτικὰ δράματα, ἅτινα ἔχουσι πλεῖστα ση-
μεῖα ὀμοιότητος πρὸς τὰ μυστήρια τοῦ μεσαιῶ-
νος. Τὰ ἔργα ταῦτα οὐδεμίαν σπουδαίαν δραμα-
τικὴν πλοκὴν ἔχουσιν, οὐδένα χαρακτῆρα καθαρ-
ρῶς ὀρισμένου, ἀλλὰ συνίστανται εἰς ἄλλεπαλ-
λήλους ἐπαναλήψεις. Τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς
παραστάσεως, διάφορα ἐν πᾶσι τῶν ἡμετέρων, εἰ-
σὶν ἀληθῶς περίεργα.

Ἡ ἐπισημοτέρα τῶν θρησκευτικῶν εορτῶν τῶν
Περσῶν εἶνε ἐκείνη, ἣν τελοῦσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος
κατὰ τὰς δέκα πρώτας ἡμέρας τοῦ Μοχαρέμ. Ἡ
περίοδος αὕτη εἶνε καθιερωμένη εἰς τὴν παράστα-
σιν τῶν teaziés, ὧν οἱ συγγραφεῖς ζητοῦσιν ἀπο-
κλειστικῶς τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν εἰς τὸ μαρτύ-
ριον τοῦ Ἀλῆ, τὴν δηλητηρίασιν τοῦ Χασάν καὶ
τὴν δολοφονίαν τοῦ Χουσεῖν.